

▷ SZÖVEG: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

AARHUS

A VILÁG LEGKISEBB NAGYVÁROSA

Aarhus külvárosában keresek egy bűvész-
dobozra hasonlító, átalakított autószerelő
műhelyt. Végre megtalálom a címet,
de a ház előtt meghökkenek: egy
komornyik fogad, fekete frakkban
és cylinderben. Persze a bűvész-
doboz belülről is furcsa: a
plafonról lógnak le a bú-
torok, Dalít idéző, fur-
csa festmények a fa-
lakon és a rózsá-
színű kávét kém-
csőben szol-
gálgatják
fel...

Aztán megjelenik a ház vezetője, Thomas „Vovemod” Lütken, aki a bűvészdoboz-épületbe „szemléletformáló” programok formabontó központját álmodta meg. Én a Warm Welcome Society rendezvényre érkeztem, amelynek célja, hogy az Aarhusban élő és dolgozó rengeteg külföldit – legyen az egyetemista (a városban minden hetedik ember az), irodai alkalmazott vagy menekült – bevezesse a város különböző közösségeibe. „Aarhus Skandinávia legnagyobb egyetemének ad otthont, és rengeteg a külföldi munkavállaló is. Mi pedig ki akarjuk használni mindazt a pozitív energiát, ami csak úgy árad a városból. Tervünk, hogy új állampolgárainkat a számukra érdekes közösségek révén integráljuk, nem melleleg tudásukat ily módon hasznosítsuk” – mondja Thomas, valódi illuzionistahevívellettel.

A demokrácia Dániában nem játék, és nem is üres szólam, különösen nem Aarhusban, a világ legkisebb nagyvárosában, amely nem melleleg 2017-ben Európa Kulturális Fővárosa (EKF) volt. Merthogy jól felfogott érdeke mentén a város odaállt a kezdeményezés mögé, ezért Thomas most már városszerte rendezi furcsa eseményeit.

Pár évvel ezelőtt a dánokon kívül nem sokan ismerték Aarhus, az elmúlt években csendesen felgyülemlett kulturális energia révén viszont Európa Kulturális Fővárosaként valósággal berobbant az európai és nemzetközi köztudatba. A berobbanás erejét jelzi, hogy amikor a híres Michelin-kalauz 2015-ben először értékelte a várost, az egyből három csillagot is kapott. Számos európai város kísérletezik azzal, hogy újjáépítse a bizalmat lakosaival, s így új városvezetési módszerek révén tudja őket bevonni a városszervezésbe, a fejlesztésbe, a közszolgáltatásokba és a társadalmi innovációba. Aarhus pedig – ráérezve az idők szavára – jó skandináv módra magát az állampolgárságot, annak gyökeres újragondolását tette 2017-es EKF-programjának fókuszába. „Olyannyira, hogy a zene- és divatipar egyes képviselői panaszkodnak is a megjelenési lehetőség hiányáról” – mondja Tine Holm Mathiasen, a polgármesteri kabinet munkatársa.

Számos európai város kísérletezik azzal, hogy újjáépítse a bizalmat lakosaival, s így új városvezetési módszerek révén tudja őket bevonni a városszervezésbe, a fejlesztésbe, a közszolgáltatásokba és a társadalmi innovációba.

A tágabb környezet ma már iskolapélda: Aarhus lépcsőről lépésre bontotta-bontja le talán legértékesebb területét, a kikötő város felőli oldalát, hogy teret adjon a településnek.

FOTÓ: RUDY MAREEL ©SHUTTERSTOCK

ÁTALAKULÓ AARHUS

A DOKK1 IKONIKUS ÉPÜLETE AZ EGÉSZ VÁROSI ÁTALAKULÁS SZIMBÓLUMA, AMELY FARKASSZEMET NÉZ A MA MÉG MINDIG JELENTŐS FORGALMAT LEBONYOLÍTÓ KIKÖTŐ ÓRIÁSI DARUIVAL AZ ÖBÖL TÚLPARTJÁN

A HAGYOMÁNY KÖTELEZ

AARHUS EGYIK LEGJELENTŐSEBB ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSA AZ ARNE JACOBSEN DÁN ÉPÍTÉSZ ÁLTAL TERVEZETT VÁROSHÁZA, AMELY EGYSZERŰSÉGÉVEL, FUNKCIONALIZMUSÁVAL, HATÉKONYSÁGÁVAL, VILÁGOS ÉS NYITOTT TEREIVEL AZ ÚJ ÖNKORMÁNYZATISÁG SZIMBÓLUMA IS

GONDOLD ÚJRA!

„Nézz körbe: az egész város erről szól! És nemcsak az építészetről, a közteret, hanem a fenntarthatóság fogalmát, a közszolgálatot, a demokráciát és az állampolgárságot is újra kell gondolni! A várost mint életteret – lakóival közösen.” Tine mindezt a változás legfőbb szimbólumaként emlegetett épület, a DOKK1 teraszán mondja. A tágabb környezet ma már iskolapélda: Aarhus lépcsőről lépésre bontotta-bontja le talán legértékesebb területét, a kikötő város felőli oldalát, hogy teret adjon a településnek. Itt található a Skandinávia legnagyobb könyvtárának helyet adó DOKK1, amely az ún. demokratikus építészet egyik legfőbb alkotása is egyben.

Kissé szkeptikusan ízlelgetem a szót: elmélázok azon, mennyire „diktatórikus” folyamat egy középület tervezése, de látom, hogy a hatalmas épület egy nagyon is emberléptékű közösségi tér, skandináv minimalista dizájnba csomagolva: a fél város ott sütkezik az őszi napsütésben az épületet övező, hatalmas panorámateraszon és a fantasztikus kilátást nyújtó lépcsőön, de minden oldalon egy remek játszótér is található. Az előjárók nagyon komoly energiát fektettek abba, hogy a lakosokat is bevonják az épület tervezésébe. A bejárat mögött a Citizen Service – az az önkormányzati iroda, ahol minden, az állampolgársággal kapcsolatos információ, a jogosítványtól az adóügyekig lekérdezhető és intézhető. Aztán egyszer csak észrevétlenül már bent is vagyunk a könyvtárban, tele félrevonulósarkokkal, ahol tanulni és dolgozni lehet, gyerekeknek ismerkedni a könyvvel, vagy csak újságot olvasni.

A DOKK1 amúgy is ikonikus pontja a városnak: itt találkozunk a Kattegat folyó a tengerrel. Itt telepedtek le anno a vikingek is, és itt épült fel Skandinávia mai napig egyik legjelentősebb kikötője. Kedvező fekvése miatt a kereskedelem volt mindig is meghatározó a város életében, olyannyira, hogy Aarhus az elmúlt évekig lényegében egy volt a kikötővel.

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

AZ ÁTALAKULÓ VÁROS

Ahol ma a Kattegat folyó a diákoknak helyet adó lépcsősor és étteremek között folyik, ott pár évtizede még autók dübörögtek, mint ahogy azt Morten Skou Nicolaisen dán várostervező pár hónapja nagy szenzációt keltve megmutatta a Twitteren. Azóta az utat elbontották, a folyót kiásták: a kulcsszó a „footfall”, amit talán „sétálhatóságnak” lehetne lefordítani, s amely jó a helyi üzleteknek és éttermeknek, hiszen minden tévhit ellenére a kiskereskedelmi forgalom az autók kizárásával nagyon is nő – és természetesen jó a lakóknak is.

Bár vannak régebbi negyedei (Latin Quartier) is a városnak, sőt van egy ún. régi város is – amely nem egy óváros, hanem Dánia legnagyobb szabadterei múzeuma, ahol nem szétszórva, hanem valóban kisvárost alkotva jelennek meg a Dánia különböző vidékeiről idehozott házak –, Aarhus egy modern város, melynek jellegzetes pontjai szinte egytől egyig modern épületek. Ilyen a város művészeti múzeuma, az Aros, amely ugyan Európa egyik legnagyobb és legmagasabb színvonalú művészeti intézménye, mégis a különös, sok helyről jól látható tetőterasa miatt a legismertebb. A tetejére Olafur Eliasson építész varázsolta azt a „Te szivárványpanorámád” elnevezésű, kör alakú üvegfolyosót, amelyen körbesétálva 360 fokban látjuk a várost, mindig más színben. Mindenki imádja, hiszen általa a város maga válik kiállítási és művészeti tárggyá.

Az utat elbontották, a folyót kiásták: a kulcsszó a „footfall”, amit talán „sétálhatóságnak” lehetne lefordítani, s amely jó a helyi üzleteknek és éttermeknek és természetesen a lakóknak is.

SZÍNES HORIZONT

AZ AARHUS HÁZAI FÖLÖTTI SZIVÁRVÁNY-KÖR PANORÁMA LÁTVÁNYOS MŰALKOTÁSSÁ VÁLTOZTATJA MAGÁT A VÁROST IS, AMELY JAN GEHL, AZ „ÉLHETŐ” VÁROS VILÁGHÍRÓ DÁN ÉPÍTÉSZE SZERINT „AZ EMBERI CIVILIZÁCIÓ LEGÖSSZETETTEBB ALKOTÁSA, FENNTARTHATÓ ÉS SIKERES FEJLESZTÉSÉNEK HASONLÓ KOMPLEXITÁST KELL FELMUTATNIA”

KÖZ-TÉR

A KÖZTEREK VISSZAADÁSA A „KÖZNEK” DÁNIÁBAN RÉGI HAGYOMÁNY. EGYIK LEGLÁTVÁNYOSABB PÉLDÁJA ÉPP AARHUS FŐ SÉTÁLÓUTCÁJA A KATTEGAT PARTJÁN. BÁR SOK ORSZÁGBAN FÉLNEK AZ AUTÓK BELVÁROSBÓL VALÓ KIZÁRÁSÁTÓL, ÚGY TŰNIK, EZEN A TÖBBSÉG CSAK NYERNE

„ÓVÁROS”

AARHUS EGYIK KÜLÖNÖS SZÍNFOLTJA A DEN GAMLE BY, AMI UGYAN RÉGI, MÉGSEM ÓVÁROS: VILÁGHÍRÚ SKANZEN, AHOL A DÁNIA KÜLÖNBŐZŐ PONTJAI RÓL SZÁRMAZÓ HAGYOMÁNYOS ÉPÜLETEK EGY VÁROSRÉSSZÉ ÁLLNAK ÖSSZE

FOTÓ: RICOCHET64 ©SHUTTERSTOCK

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

OKOSSÁG

VÁROSI ZÖLDFELÜLET MINT A ZÖLDGONDOLAT SZÓVIVŐJE? AVAGY MITŐL IS OKOS EGY VÁROS? OKOS-VILÁGÍTÁS, SENZOROK HASZNÁLATA, TERMÉSZETALAPÚ MEGOLDÁSOK, OKOS- ÉS FENNTARTHATÓ KÖZLEKEDÉS, OKOSÉPÜLETEK, BIG DATA, DIGITÁLIS RÉSZVÉTEL, E-ÜGYINTÉZÉS? ÉS HOL VAN A KÖRNYEZETÉT TUDATOSAN ÖVŐ, OKOS ÁLLAMPOLGÁR?

A város másik, széles körben ismert múzeuma a környező tőzeggomolápból 1952-ben előkerült, a világon legjobb állapotában megmaradt, természetes úton konzerválódott múmiájának tartott ősemberről, a grauballei férfiról nevezetes. A 2014-ben megújult, régimódi múzeum nemcsak Dánia, hanem a világ egyik leglátogatottabb intézményévé is vált, amely amúgy a várostól délre fekvő erdő közepén, egy magaslaton fekszik: teteje lényegében egy domb, amelyen nyáron piknikezni, télen pedig szánkózni lehet. Ennyit az emberközpontú dán dizájnról.

A távolban óceánjáró hajók sziluettje bontakozik ki: a globalizáció szimbólumai, na és annak, hogy Aarhust a világ kétségkívül felfedezte. De lehet, hogy azért tódulnak a maga 320 ezer lakosával Dánia második legnagyobb városába az emberek, mert bejött a városmarketing: a „Gondold újra!” koncepció egyik első eleme ugyanis az volt, hogy 2010-ben a város nevét az eredeti dán Århusról hivatalosan is Aarhusra változtatták – csak azért, hogy segítsék a virtuális térben bolyongók életét.

KÖRGYALOG

A MA MÁR A TENGERPARTON MINDENKI ÁLTAL TAPOSHATÓ KÖR ALAKÚ SÉTÁNY EREDETILEG A KULTURÁLIS FŐVÁROS PROJEKT EGYIK MŰVÉSZETI TERVE VOLT. AZTÁN A NAGY SIKERRE VALÓ TEKINTETTEL A MINDENNAPI HASZNÁLATRA IS MEGÉPÜLT

A „Gondold újra!” koncepció egyik első eleme az volt, hogy 2010-ben a város nevét az eredeti dán Århusról hivatalosan is Aarhusra változtatták – csak azért, hogy segítsék a virtuális térben bolyongók életét.

FOTÓ: PETER HELGE PETERSEN ©SHUTTERSTOCK

FOTÓ: SZIGETI-BÓRÓCZ FERENC

AARHUS, AZ OKOSVÁROS

A Magyarországon 2017-ben megjelent kormányrendelet szerint: „Az okosváros olyan település vagy településcsoport, amely természeti és épített környezetét, digitális infrastruktúráját, valamint a területén elérhető szolgáltatások minőségét és gazdasági hatékonyságát korszerű és innovatív információtechnológiák alkalmazásával, fenntartható módon, lakosainak fokozott bevonásával fejleszti”. „Ha beazonosítasz egy társadalmi kihívást, már részese vagy a megoldásnak is” – ezt már Tine mondja, amikor az okosvárosról kérdezik, majd lelkesen magyarázza a már-már közhelynek tűnő igazságot, hogy nincs okosváros okos emberek nélkül. Csakhogy sokkal gyorsabban lesz egy város tele okosapplikációkkal, mint „smart” emberekkel. Ahhoz sokkal több idő és energia kell!

„Ha beazonosítasz egy társadalmi kihívást, már részese vagy a megoldásnak is...”

BIZALMAT SUGÁRZÓ UTCAKÉP

AZ EGY DOLOG, HOGY HOLLAND KOLLÉGÁM NEM GYŐZ CSODÁLKOZNI, HOGY ITT TÉNYLEG CSAK A NAGYON MENŐ BRINGÁKAT ZÁRJÁK LE, DE A DÁN ANYUKÁK TÉNYLEG MINDEN GOND NÉLKÜL AZ UTCÁN HAGYJÁK A BABAKOCSIBAN ALVÓ GYERMEKET, HA BETÉRNEK EGY KÁVÉZÓBA

GYÖKERES ÁTALAKULÁS

AZ EGYKORI TEHERPÁLYAUDVAR HELYÉN ÁLLÓ, INNOVATÍV KEZDEMÉNYEZÉSEKNEK HELYET ADÓ KONTÉNERVÁROS NEVE AKÁR AARHUS BECENEVE IS LEHETNE

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

Bár Aarhusban a legismertebb okosmegoldás minden bizonnyal a DOKK1 automata városi parkolója, egyértelmű, hogy a városvezetés felismerte, hogy tennie kell a „smart” állampolgárokért is: meg kell őket győznie, hogy együttműködve könnyebb egy jobb várost és világot építeni. Persze Dániában könnyű, a demokratikus értékek itt mindig is kiemelkedően fontosak voltak, a társadalmi bizalom mértéke a világon az egyik legnagyobb.

Amúgy a parkoló tényleg látványos, fényképezik is sokan: az ember beállítja az autóját egy dokkolóba, kap egy jegyet, majd a robot viszi is le a teljesen zárt parkolóba gépjárművünket. 25%-kal több autó fér el így a parkolóban, mint közlekedőfolyosókkal, nem is beszélve arról, hogy egy városközpont (és egy parkolóház) forgalmában jelentős hányadot tesznek ki az éppen parkolóhelyet kereső autók.

Természetesen a DOKK1 is tele van okosmegoldásokkal. A bejáratától nem messze például gyerekek és idősek egyaránt furcsa üvegalitkába dobálják a könyveket: a kölcsönzött könyvek visszavétele teljesen automatikus. És ha szerencsénk van, egyszer csak megkondul a bejáratnál található hatalmas gong is: született egy gyermek Aarhusban, a gombot közvetlenül a szülőszobán nyomják meg!

Tine azonban legnagyobb büszkeséggel mégis az épületben található innovációs központot mutatja be. A helyiség leginkább egy alternatív színház és egy iskola-terem furcsa elegyére hasonlít. Minden önkormányzati osztály egy csekély összeggel támogatja a központ fenntartását, cserébe, ha bármely munkavállaló ki szeretné próbálni, meg szeretné vizsgálni saját innovatív ötletét, a központ munkatársai segítik a folyamatot.

Amúgy a parkoló tényleg látványos, fényképezik is sokan: az ember beállítja az autóját egy dokkolóba, kap egy jegyet, majd a robot viszi is le a teljesen zárt parkolóba gépjárművünket.

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

A TÁRSADALMI AKTIVIZMUS ÚJRAGONDOLÁSA

Dánia azért valahogy más, mint a többi skandináv ország. Itt is erős a konzumvilág, Aarhus főutcáján is elegáns táskáktól roskadozó emberek korzóznak. De pár nap alatt három mezítlás hippit is láttam, pedig a híres Christiania nem is itt található. A jó módnak nyilván köze van ahhoz, hogy Dánia a legboldogabb ország, s Koppenhágát rendre a világ egyik legélhetőbb városának hozza ki minden felmérés. Meik Wiking, a dán Boldogságkutató Intézet igazgatójának bestsellere szerint azonban a dánok sikerének a titka nem más, mint a „hygge”, azaz a harmóniára törekvés művészete, a megnyugtató környezet élvezete s mindennek a megosztása saját közösségükkel. Akárhogy is, mindenestre sokatmondó, hogy az együttműködés állítólag nagyon „hyggelig”. Ha

... a dánok sikerének a titka nem más, mint a „hygge”, azaz a harmóniára törekvés művészete, a megnyugtató környezet élvezete s mindennek a megosztása saját közösségükkel.

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

ELÉGŐ DÁN

A KIKÖTŐ ÉSZAKI RÉSZÉN ÉPÜLT MENŐ (ÉS DRÁGA) ÚJ LAKÓEGYEDBEN TERMÉSZETESEN KÖZÖSSÉGI KERT IS TALÁLHATÓ. SŐT, MÉG TYÚKOKAT IS TARTANAK A LELKES HELYIEK...

„KIÉ A VÁROS? KIÉ A FELELŐSSÉG?”

– KÉRDEZIK A RETHINK ACTIVISM FESTIVAL SZERVEZŐI. ITT ÚGY GONDOLJÁK, AZ ÖNKORMÁNYZATNAK MÁR NEM IS NAGYON KELLENE PROJEKTEKET INDÍTANIA, HELYETTE MINDENT MEG KELL TENNIE, HOGY A LAKOSOK KEZDEMÉNYEZZENEK, ÉS A MEGVALÓSULÁST KELL AZTÁN A VÁROSNAK IRÁNYÍTANIA

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL

STATRAVEL.HU

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

használt könyveidet kirakod az utcasarokra egy rögtönzött könyvtárba, ha részt veszel egy közösségi kertészet munkájában vagy éppen cserebepartit keretében szabadulsz meg használt ruháidtól – mindez a dánok szerint nagyon erős boldogságfaktor.

Aarhus egy még „fehér” területén, a kikötő egyik használaton kívüli részében kerül megrendezésre az „emberek fesztiválja”, avagy a Rethink Activism Festival. Paul Natorp, a fesztivált is szervező civil szervezet vezetője szerint: „... fordítva ülünk a lovon: az alulról érkező kezdeményezések gazdájának kellene együttműködésre hívniuk a várost és nem fordítva. Persze ehhez bizalom és kölcsönös figyelem kell. Ugyanakkor viszont minden állampolgárnak ún. »mindennapi aktivistává« kellene válnia, azaz mindennap sokkal többet kellene tennie társadalmi és környezeti jól-létünkért.”

Mindez nagyon illeszkedik úgy általában a dánok társadalmi-demokrácia-felfogásához, amelyet a dán író, N. F. S. Grundtvig így foglalt össze: „Kevés embernek van túl sok, de még kevesebbnek túl kevés”. Aarhus vezetése komolyan veszi az elsöre talán filozofikusnak tűnő kérdést, legalábbis erről árulkodik, hogy a több száz fős delegációval Aarhusba érkező Academy of Urbanism szervezete és az ún. Északi Városok Szövetsége egyaránt felvette programjába a meglehetősen „romkocsmás” fesztivál tanulmányozását.

„Aarhus dinamikusán növekszik, a város egyértelműen bekerült a nemzetközi áramlatba, és az innováció és városfejlesztés tekintetében tényleg nagyváros lett. Ugyanakkor a helyiek szerint még mindig egy szerethető kisváros. Mindebben nagy szerepe van annak, hogy az önkormányzat mindent megtesz a lakosok együttműködésének aktivizálása és a helyi közösségek támogatása érdekében” – foglalja össze Tine. Így született meg a lakosok által az önkormányzat közreműködésével írt „Aktív állampolgárság-nyilatkozat”, amelyet a város vezetése teljes mellszélességgel fogadott el. Így Aarhusban nagyvárosiasan nagy dolgok történnek, különösen a városfejlesztést tekintve.

„... fordítva ülünk a lovon: az alulról érkező kezdeményezések gazdájának kellene együttműködésre hívniuk a várost és nem fordítva.”

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

TRENDFM^{94.2}
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC
GEOGRÁFUS, TELEPÜLÉS-
ÉS TERÜLETFEJLESZTŐ.